

Første kapittel i boka «De søkte de gamle stier»:

Foredrag holdt av p. Haakon Berwitz i St. Olavs kirke, Oslo, høsten 1935.

To begivenheter som begge er hendt i den senere tid, er årsak i at jeg vil fortelle litt om hvordan jeg blev katolikk og hvorfor jeg er en overbevist katolikk like fullt idag som da jeg for mer enn ti år siden tok skrittet og gikk over til den gamle katolske kirke.

Den første begivenhet angår mig selv direkte.

Hele min slekt og en vesentlig del av min omgangskrets var og er protestanter. For ikke få av dem har det vært, det inntrykk har jeg iallfall fått, noe av et problem hvordan jeg kunde falle på å gå over til den katolske kirke. Et større problem har det kanskje vært at jeg har fortsatt med å være katolikk, at jeg til og med har valgt å bli katolsk prest. – Mitt standpunkt blir nok respektert, men de synes det er ufattelig at noen i vår moderne tidsalder vil vende tilbake til et etter deres mening så tilbakelagt stadium som det den katolske kristendom representerer. Noen spør også: Kan han være helt ut ærlig og opriktig i denne religion? Eller må han ikke i mangt og meget, for lydighetens skyld, bøie sig under katolsk åndstvang? Må han ikke ofte hevde og forkynne ting som han,

dersom han var fri og ikke stod i den stilling han gjør, med den katolske kirkes mektige autoritet over sig, **ikke** vilde hevde og forkynne?

Denne påstand vet jeg er blitt fremsatt nylig av en person jeg setter pris på. For å gi denne og for øvrig alle som måtte dele den samme mening om konvertittene et svar, er det først og fremst at jeg taler i kveld.

Den annen begivenhet angår ikke mig selv direkte. Men den har allikevel nøie tilknytning til mitt virke som prest.

Da nylig en person som har stått det lutherske menighetsliv i vår by nær, blev optatt i kirken, ytret en av dennes bekjente, som hadde vært til stede ved optagelseshøitideligheten: «At De kunde avlegge en slik trosbekjennelse! Ved det binder De Dem jo på hender og føtter og finner aldri mere veien ut igjen. Vi lutherske kristne har da virkelig frihet til å tro hva vi vil –.»

Også denne uttalelse krever et svar, en redegjørelse for hvorfor lutherske kristne **ikke sjelden** går over til den katolske tro og villig avlegger sitt løfte om å leve efter den så lenge livet varer og Gud gir dem sin nåde til det.

Jeg vil til en begynnelse minne om noen ord fra vår bibels blader.

I Johannes-evangeliets 18de kapitel leser vi om Jesus Kristus, der han står for Pilatus:

«Dertil er jeg født, og derfor er jeg kommet til verden,» sier han, «For at jeg skal vidne om sannheten. Hver den som er av sannhet, hører min røst.» – Da er det Pilatus, denne verdenskloke, selvoptatte, egocentriske skeptiker vender sig mot ham og sier:

«Hvad er sannhet?» – Hvad vet vi om sannheten? Jeg tror ikke på dig!

Men for Kristus har sannheten betydning. «Jeg er veien, sannheten og livet,» sier han i det samme evangeliums 14de kapitel. Og ennu et tredje sted sier han:

«I skal erkjenne sannheten, og sannheten skal frigjøre eder.»

Som barn vokste jeg ikke op i et religiøst miljø. Til tross for at jeg på morssiden tilhører en gammel luthersk presteslekt og kan telle en rekke mer eller mindre kjente statskirkelige geistlige innenfor min familie, har mitt hjem aldri vært noe religiøst hjem, snarere det motsatte, omtrent som de fleste vestkant-hjem i Oslo var det, iallfall dengang.

Det jeg kom i kontakt med av kristendom var dessuten alltid subjektivt farvet og følelsesbetonet. Det var mest eldre, snilde damer som gikk inn for kristendommen. Jeg antok de trengte den som en slags personlig trøst. Mig interesserte den iallfall ikke, og jeg merket ikke synderlig interesse for den hos mine jevnaldrende heller. Konfirmert blev jeg, som sig hør og hør. Jeg vilde ikke være anderledes enn de andre. Dessuten, en del pene presenter kunde komme vel med. Selve konfirmantundervisningen gikk mig hus forbi. Jeg mener ikke dermed å ville bebreide den prest som underviste mig. Jeg kan simpelthen bare ikke huske hvad han sa eller ikke sa. Jeg husker ham hare som en meget vennlig, alltid velsoignert, musikalsk begavet mann. Men at Kristus skulde være en realitet og en sannhet i vårt liv. i mitt liv idag og hver dag, det falt mig overhodet ikke inn den gang. Alt var pent og pyntelig, men en ren følelsessak.

Religiøs interesse var da i heller ikke det som bragte mig i kontakt med den katolske kirke fra først av. Det var hare et av de mange tilfeller som jeg senere har lært å forstå utgjør Herrens forsyn. Det var ikke noen «katolsk propaganda» som gjorde utslaget heller. Men det var, så merkelig det enn høres ut, Dagbladet og dr. Kr. Schjelderup.

Høsten 1924, da ennu etterkrigstidens velstand og såkalte gode tider hersket her i landet og den materialistiske livsopfatning bredte sig som aldri før, utkom, først som artikkelserie og siden i

bokform, et typisk tidens produkt. Boken het «Hvem Kristus var og hvad kirken har gjort ham til». Forfatteren var dr. Kristian Schjelderup.

Det var overmåte fengslende artikler dette. Jeg har alltid hatt store historiske interesser. Derfor leste jeg dem også med stor interesse. Og hvad mere var, jeg fikk interesse for Kristus, både for den religiøse person Kristus og for den historiske Kristus, disse to personligheter dr. Schjelderup vilde prøve å skille ad. Kristendommen stod plutselig for mig som et historisk problem: **Hvem** var Kristus? **Hvad** var han?

Det var slett ikke min subjektive innstilling som var drivfjæren i min søken. Det var ikke min syndserkjennelse, min følelsesbetonte trang til å ha en frelser. Med syndserkjennelse stod det smått til. Kristus var bare for mig et historisk problem, et merkelig fenomen i verdenshistorien. ‘

Dr. Schjelderup mente Kristus var et menneske, en religiøs personlighet av umåtelige dimensjoner riktignok, men allikevel hare et menneske. Først **etter** hans død hadde kirken gjort ham til det han var i de kristnes bevissthet i nutiden: den menneskevordne Guds sønn – sann Gud, men også sant menneske. Hør hvad dr. Schjelderup sier som et resumé av hele sin fremstilling (side 102):

«Kirkens lære er ikke det samme som Jesu religion. Kirkens Kristus er ikke historiens Jesus. Med Jesus og hans forkyndelse har overhodet kirkens dogmer kun liten sammenheng. La være at dogmene i sin tid delvis er sprunget frem som uttrykk for eiendommelige religiøse opplevelser hos fromme kristne mennesker, og ennu er det for mange. Men gjøres den kristelige tro paa Gud som Faderen avhengig av tilslutningen til dem, da betegner den kirkelige lærebygning ikke bare en utglidning fra, men ogsaa en direkte motsætning til Jesu egen religion.

Ortodoksien hævder selv at dens system er bygget paa aabenbaringen i Skriften. Vi vet nu at dette er helt uriktig. Den dogmehistoriske forskning har vist, at dogmernes dannelse væsentlig har været betinget ut fra en række tidshistorisk bestemte forestillingskomplekser. De er som allerede nævnt blit vedtat ved majoritetsbeslutninger paa kirkemøter, og tydes i virkeligheten mere ind i Skriften end hentes ut av den.

Hadde tilfældige kirkemøter tilfældigvis kommet til at ha en noget annen sammensætning end de fik, vilde sikkert mer end et av vor kirkes dogmer ha tat sig anderledes ut. Og allikevel vilde de alle været like ortodokse og av kirken været anset for like skriftmæssige som de vi nu har!

Det var denne kraftige utfordring til den offisielle kristendom som gjorde mig levende interessert. Jeg hadde allerede tidligere hørt om den liberale form for kristendom i motsetning til den ortodokse. I mine refleksjoner hadde jeg dannet mig en opfatning som nærmest gikk ut på, at mens de ortodokse var noen svært alvorlige menn som ikke vilde vite av noe sludder: Vi skulde værsgod holde oss til det som .stod prentet i vår egen norske bibel og ikke gjøre noen sidespring fra det, så var de liberale nettop **liberale** – medgjørilige, hyggelige og elskverdige mennesker som tillot enhver det jeg selv også foretrakk: Å ha vår egen lille private religion hvor vi ikke ganske og aldeles utelukket Vårherre. Schjelderup satte saken på spissen. De andre liberale ilte med å ta avstand fra ham. Så drastisk var det allikevel ikke ment fra deres side! De ortodokse var fortørnet. Resultatet blev som bekjent at dr. Schjelderup, da han senere søkte embede i den norske kirke, blev utelukket.

Men det spørsmål dr. Schjelderup hadde reist interesserte mig levende. Det hadde for det første åpenbart for mig en grunnsvakheter i den offisielle kristen. dom her hjemme som jeg ikke tidligere hadde vært opmerksom på. Og dessuten begynte som sagt personen Kristus å beskjeftige mine tanker.

Det syntes mig lite sannsynlig at det hele skulde være så enkelt som dr. Schjelderup fremstilte det. Men samtidig måtte jeg innrømme at han hadde såvel de logiske som de historiske argumenter meget mer i orden enn de andre hadde, særlig de ortodokse, som vilde gjøre troen på Kristus som

Gud avhengig av en ren følelse, en personlig opplevelse som de kalte det, i forbindelse med lesning av skriften.

Men om jeg enn måtte innrømme at dr. Schjelderup hadde de beste argumenter på sin side, i motsetningen til den hjemlige opfatning ellers, syntes det mig allikevel lite sannsynlig at Kristus, med den betydning han, denne enkeltperson, har hatt i menneskeslektens historie, bare skulde være et ganske almindelig menneske. Han hadde jo preget menneskene og folkene i ganske annen og større grad enn noen annen historisk personlighet. Ja faktisk, på ham og på hans lære er det at hele vår nedarvede kultur og sivilisasjon, hele vår lovgivning og hele vår moralopfatning hviler. Og hele den menneskelige tidsregning kretser om hans fødsel. Var det da trolig at han var et ganske almindelig menneske?

Samtidig med denne tankegang kom også andre overveielser.

Jeg trodde på Gud, på en som er årsak til alt og leder hele verdensaltet. Jeg kunde ikke undgå å se at alt omkring mig, i mig, ja, jeg selv også, bare var virkning, forårsaket av noe annet, av en annen. Jeg bare **hadde** tilværelse. Men jeg forutsatte at det fantes vesen som **er** sin egen tilværelse, som **er** evig og ubegrenset, uten begynnelse, uten slutt. Et vesen som den ånd vi har lest talte til Moses fra tornehusken: jeg er Jahve – **den som er!**

Jeg reflekterte også en del over vårt eget menneskelige vesen.

Jeg har alltid hatt et åpent øie for hvad jeg vil kalle objektiv sannhet. Jeg har møtt mange mennesker i mitt liv. Og jeg har møtt nesten like mange meninger. «Jeg mener det» og «Jeg mener det» er det stadige omkvad. Dette uttrykk dekker som oftest bare en personlig, subjektiv vurdering av de spørsmål det dreier sig om. Menneskene innrømmer derved indirekte sin egen begrensning, vil på en måte si: Dette mener jeg. Men hvad i sig selv, **objektivt** sett er sannhet, det er jeg ikke sikker på. Men denne mening tilfredsstiller min egen subjektivitet.

En slik subjektiv vurdering av tingene kunde imidlertid ikke tilfredsstille mig. Jeg vilde vite hvad som var sant. Den fulle, den objektive sannhet. Og denne trang i mig selv mente jeg å finne igjen i vårt eget felles menneskelige vesen.

Vi mennesker er jo nettop forstandsvesener. Det er det som skiller oss fra dyrene. De tenker ikke, resonnerer ikke. De bruker bare et medfødt instinkt. Men vi tenker.

Hvad vil det si å tenke? Det vil ganske enkelt si: å søke sannhet. Hver minste lille tanke som kommer op i oss, analyserer vi den, vil vi se at hvad det dreier sig om er å finne frem til klarhet over hvordan det faktisk forholder sig med nettop den ting vi i øieblikket tenker på. Slik er det i alt. Mennesket søker, som oftest rent ubevisst, men også helt bevisst, alltid en sannhet, selve sannheten.

Når jeg da sammenholdt denne mennesketankens evige søken efter sannheten med min tro på Guds eksistens, meldte et tredje spørsmål sig: **Hvilken** sannhet er det da menneskene til syvende og sist søker? Og svaret måtte med nødvendighet bli: Den **evige sannhet**. sannheten om Gud selv og hans mening med vårt liv. Da dette gikk op for mig, stod problemet med Kristus mig klart. Han kalte sig selv for veien, **sannheten** og livet. Var han da virkelig Guds sønn, veien til sannhet, til selve sannheten, til den evige sannhets liv? Var han den Gud brukte for å gi menneskene den absolutte sannhet om sig selv og det hinsidige liv?

Ernu stod svært meget uklart for mig.

I denne tiden kom jeg i forbindelse med den katolske kirke. Og der fant jeg forklaring på alle de problemer Kr. Schjelderups bok hadde reist i mig.

Også dette var rent tilfeldig. Jeg hadde en bekjent som kort tid i forveien var blitt katolikk. Han talte meget rosende om den prest som hadde undervist ham, en norsk konvertitt. Jeg spurte om

ikke jeg også kunde få tale med denne presten. Det var det ikke noe i veien for. Jeg hadde først en lang samtale med ham. Resultatet blev at vi avtalte jeg skulde ta timer hos ham to ganger hver uke. Det skulde være helt gratis.

Denne tiden skal jeg ikke lett glemme. Det var en rik tid. Det var ikke noe opsiktsvekkende vi holdt på med. Det var ganske enkelt å gjennomgå katekismen, den katolske katekismus. Og hånd i hånd med det gikk annen lesning, tolkning og forklaring av den hellige skrift, samt kirkehistorie og annen apologetisk litteratur. Men hvilken ny verden kom jeg ikke inn i! Litt etter litt blev hele den katolske kristendomsopfatning, den gamle, oprinnelige kirkes syn på de problemer som beskjefteget mig, oprullet. Og denne kirkes syn på tingene tilfredsstillt mig helt. Jeg fikk se sammenhengen i det hele, den logiske, klare sammenheng mellom Kristus og kirken. Og jeg forstod at Kristus var Guds sønn og at han hadde rett til å befale over mig, stille krav til mig.

Først og fremst blev det mig klart at dr. Schjelderup utvilsomt hadde rett i sin kritikk av den ortodokse form for kristentro vi kjente her hjemme. Den stod virkelig, både logisk og historikk, på meget svake føtter. Det var sant som dr. Schjelderup sa, at prinsippet med «skriften alene» som veileder i kristne trosspørsmål var et uholdbart standpunkt. Det var sant at meget av det ortodoksien virkelig holdt for kristen, åpenbart sannhet var fattet som flertallsbeslutninger på kirkemøter, på den katolske kirkes kirkemøter lenge før noe protestantisk kirkesamfund blev til. Og dessuten, selve bibelen, hvorfra hadde den sin autoritet? Også den hvilte på en slik «flertallsbeslutning» på et kirkemøte. Det var nemlig vedtatt på kirkemøte i slutten av det fjerde århundre at en samling kristne skrifter, evangelier, epistler o. s. v., som dette kirkemøte nærmere bestemte, skulde være den anerkjente skrevne kilde til kristen tro. En del andre skrifter av lignende art blev vraket. Bare de skrifter vi nu kjenner som bibelen (det nye testament) blev godtatt. De blev samlet til én bok, og kirkemøtet erklærte: Her er det skrevne Guds ord!

Dette syntes jeg var merkelig. De kristne tror jo allesammen at bibelen er det skrevne Guds ord. Men ingen, hverken de liberale eller de ortodokse, vilde vite noe av disse kirkemøtene som hadde hatt slik innflytelse på kristendommen ned gjennom tidene, ja, som hadde gitt dem selve bibelen. Dr. Schjelderup var klar nok. Han trodde hverken på kirkemøter eller på kirke. Men så hadde han da ærlig og redelig vraket troen på selve kristendommen også. For ham var personen Jesus et bra og fremragende menneske som han syntes svært godt om. Det var hele hans tro. Hans var et forståelig standpunkt. Men de andres innstilling kunde jeg ikke forstå.

Men heller ikke dr. Schjelderups standpunkt var tilfredsstillende nok. Dertil hadde kristendommen betydd for meget i verdensutviklingen. Dertil hadde Kristus spilt for stor rolle i menneskenes bevissthet. Dessuten, jeg måtte forutsette: Det hadde vel levet kloke og klarsynte menn før dr. Schjelderup også. I mine timer hos den katolske presten kom forklaringen. Det var så at kirkemøtene hadde hatt en stor betydning for den praktiske utformning, i formuleringen av kristendommen. Det var nemlig kirkens oppgave å tale i Kristi navn til menneskene, til alle dem som skulde leve her på jorden efterat han var gått bort. Men det var ikke nye sannheter kirken og kirkemøtene gav. Tvertimot, de trengte dypere inn i Kristi oprinnelige lære og gav klart formulerte uttrykk for denne erkjennelse. Kirken var altså og er fremdeles et talerør for Kristus selv. Det var kirken som førte apostlenes gjerning videre ned gjennom tidene. Til apostlene var det Kristus sa: «Mig er gitt all makt i himmel og på jord. Gå derfor hen og lær alle folk, idet I døper dem i Faderens, Sønnens og den Helligånds navn. Lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende.» Apostlene altså, og siden de ikke kunde leve alltid, de som fikk hvervet efter dem, fikk i oppgave å undervise folkeslagene i alt hvad Kristus hadde lært av evig sannhet. Slik innstiftet Kristus kirken. Det skulde være et samfund av troende mennesker hvor mange skulde høre forkynnelsen, men hvor noen var utvalgt til å undervise de andre. Og Kristus lovet å gi disse lærere sin hellige Ånds bistand, være med dem alle dager inntil verdens ende.

Kristus **hadde** stiftet en kirke. Det var ikke tvil i min sjel om det. Han vilde ha et organ som skulde tale i hans navn og bringe hans forkynnelse videre til alle mennesker ned gjennom alle tider. Han sa jo slett ikke til apostlene: Sett dere ned og skriv evangelier og epistler. Nei, han sa hare: Gå ut og lær, undervis. Lær folkeslagene alt hvad jeg har lært dere – **alt**.

Jeg måtte innrømme at her hadde den katolske kirke rett. Den hadde i likhet med dr. Schjelderup de historiske og logiske argumenter på sin side. Dersom Kristus hadde stiftet en kirke, kunde det bare være tale om é n kirke, en almindelig (eller katolsk = universell, almindelig) kirke. Og historisk sikkert var det at intet annet kirkesamfund enn det katolske kunde føre sin eksistens tilbake til Kristi egen og apostlenes tid. Såvel den norsk-lutherske statskirke som alle andre kirkesamfund var opstått til senere tider, ikke som Kristi eget, men som andre, i og for sig likegyldige, menneskers verk.

Dog ennu gjenstod for mig det største problem. Mens dr. Schjelderup var liberal, var kirken, den katolske kirke, ortodoks, «erkeortodoks». Som et religiøst tvilende menneske sa til mig engang lenge før jeg tenkte å bli katolikk: «Den katolske kirke er ihvertfall konsekvent. Den holder da på **alle** de gamle dogmene.»

Jeg innså at kirken, historisk sett, var stiftet av Kristus. Det brennende spørsmål blev derfor: Var Kristus Gud? Eller var han bare et menneske? Var han Gud, var jeg også klar over at den kirke han stiftet måtte være ufeilbar og sanndru. Da måtte jeg anta alt hvad den lærte mig i hans navn. Var han derimot bare et menneske, var jeg fri alle kristendommens forpliktelser. Da kunde jeg danne mig min egen religion eller la være, alt efter behag.

Men også her ønsket jeg å komme frem til full klarhet, til den objektive sannhet. jeg innså snart at troen på Kristus' som Gud ikke kunde være en ren følelsessak. Det er nemlig ikke en «indre opplevelse» eller moralkravene i bibelen som sier oss at Kristus er Guds sønn. Om vi aldri så meget kan føle oss tiltalt av Kristi liv slik det oprulles for oss i evangeliets blader, om vi aldri så meget kan føle i vårt indre en mystisk forbindelse med Kristus, det er ikke tilstrekkelig til å få oss til å anerkjenne ham som den ene, store, utvalgte, ophøiede Guds sønn. For også muhamedanere, budhister, brahmaner og andre kan ha slike opplevelser hvor deres gud kan spille den samme rolle. Og det står meget vakkert også i deres hellige bøker. Nei, troen på Kristus som Guds sønn kan ikke være en individuell følelsessak, **den må** hvile på et objektivt historisk faktum.

Det vilde føre altfor langt å gi rede for hvad jeg fant av historiske argumenter. Bibelen selv, de evangeliske beretninger først og fremst, er utvilsomt de påliteligste historiske kildekrifter. Men også annen, profan historieskrivning samvirket med evangeliske beretninger i en slik grad at jeg fant helt ut fyldestgjørende beviser for at Kristus virkelig var, måtte være den han sa sig å være: Guds sønn.

Jeg tror nemlig ikke at Kristi opstandelse kan være et historisk falsum. jeg tror at hans undergjerninger, slik de berettes i evangeliene, sikkert har funnet sted. Kristus henviste selv til dem som bevis for sannheten av sine ord. jeg er overbevist om at apostlene, disse almindelige, jevne og svært menneskelige mennesker aldri hadde kunnet utføre den gjerning de gjorde, dersom ikke den visshet at Kristus var Guds sønn hadde båret dem oppe i alle trengsler. Og jeg kan ikke tro at de store martyrskarer vi hører om fra kristenhetens første århundrer så villig kunde ha gått i døden for sin overbevisnings skyld dersom de ikke hadde hatt de mest fullgyldige beviser for at Kristus var Gud selv og hadde talt sannhetens ord til dem.

Nei sannelig, jeg måtte erkjenne: På den tid var det skjedd. Ordet var blitt kjød og hadde bodd iblandt oss. Gud var blitt menneske og hadde talt til oss gjennom sin enbårne sønn.

Jeg var nu ferdig med undervisningstimene hos den katolske presten. Alt stod klart for mig. Kristus var Guds sønn. Han hadde stiftet en kirke og hadde gjort dens forkynnelse identisk med sin. Denne kirke var den ene, enige, universelle almindelige, katolske kirke.

Man skulde jo tro at jeg nu med en gang var blitt en begeistret, ivrig katolikk. Det blev jeg imidlertid ikke.

Jeg blev slett ikke katolikk med en gang. Tvertimot, det varte ennu lenge. Hvorfor? Jo, da jeg var ferdig med de historiske og logiske refleksjoner var det også begynt å demre for mig, at sannelig, alt dette innebar jo k r a v til mig, innebar en høist ubehagelig konsekvens for mig selv.

Kirken har nemlig bestandig stillet absolutte **krav**. For den er ikke

absolutt ærlighet

absolutt renhet

absolutt uselviskhet

absolutt kjærlighet

noe nytt. Den forlanger det! Hvad mere, den forlanger at jeg skal skrifte min synd for den person som av Kristus har fått myndighet til å høre skrifte. Den forlangte at jeg skulde omlegge mine vaner, skulde be, skulde opfylle visse religiøse plikter, i korthet at jeg skulde gjøre bergprekenens ord til absolutt norm for mitt liv. Og d e t hadde jeg slett ikke beregnet.

Et halvt års tid gikk jeg og tygget på dette. Jeg forsøkte om det gikk an å bortforklare Gud. Men det gikk ikke. jeg sa til mig selv at det var jo så meget greiere og lettere å være protestant. Men det gikk ikke det heller. Som en katolsk bekjent sa til mig: På en måte er det nok lettere å være protestant, for en protestant vet meget mindre om sannheten enn De nu. Derfor skal han stå til ansvar for mindre. Men protestant kan ikke De bli igjen. Deri hadde han rett. Så var det ikke annet å gjøre. jeg måtte ta skrittet – – –

Av full og hel overbevisning, ene og alene fordi jeg innså det var Guds krav og. Guds vilje, avla jeg den katolske trosbekjennelse og sluttet mig til denne kirke.

Og det er da svaret på de to spørsmål jeg opstillet i begynnelsen av foredraget. Jeg har ikke en dag tvilt på at det var det rette jeg gjorde. , Og jeg har aldri behøvet, ikke i den minste detal, å gå på akkord med min egen overbevisning for å være en katolsk kristen og en katolsk prest. Den sannhet jeg lærte har alltd vært og vil alltid være, det tviler jeg ikke på, helt ut tilfredsstillende for mig.

Hvorfor jeg er katolikk, fremgår av hvad jeg har sagt.

I den katolske kirke kan jeg hver dag ha «en stille stund», holde betraktning og overvære den hellige messe. Jeg tror at den hellige Ånd taler til mig og i mig. Men der er jeg på vakt. For den hellige Ånd sier ikke ett i mig og et annet gjennom sin kirke.

I den katolske kirke kan jeg bekjenne min synd, dele den med andre. jeg kan åpne mig for den jeg vil og tale fritt ut til alle jeg ønsker. Men i skriftestolen har jeg en sann kilde til åndsfornyelse og kraft. Der vil Guds tjener høre min bekjennelse og i Kristi navn gi mig tilgivelse for synden.

Og så til slutt. I den hellige kommunion, i alterets hellige sakrament, der har jeg vissheten for at Kristus selv er tilstede og kommer til mig, forener seg med mig på inderligste måte og gir mig den kraft og styrke jeg så høilig trenger.

Derfor er jeg katolikk, Og jeg vil være det så lenge jeg lever.

Haakon Bergwitz.

Prest. Oslo.

Sigrid Undset

Hvis alle konvertitter som er vendt tilbake til den katolske kirke skulde skildre sin vei til Rom, vilde Det kanskje vise sig at neppe to har fulgt akkurat samme ruten. Det kan ikke undre oss som har akseptert Kirkens påstand om å være «Sannhetens støtte og grunnvold» at der fører like mange veier til den som der er menneskesinn.

Når menneskene så hårdnakket holder fast ved håpet om at det skal være umulig for oss å finne noen absolutt sannhet, kommer det av at vi innbiller oss, livet vilde miste hele sin fortryllelse, og det vilde være ute med vår frihet, hvis der virkelig skulde eksistere en **sannhet** – en eneste, som alle andre sannheter går op i, og kan de ikke gå op i den, så er de ikke sanne. De fleste av oss har vel somme tider følt, det er utålelig at to ganger to alltid skal være fire. Har man først akseptert dette kjedelige dogme, viser det sig nok at på grunnlag av det kan man utvikle en hel del av sine individuelle anlegg og ferdigheter. Forbeholder man sig friheten til å handle og regne ut fra en personlig overbevisning om at to ganger to er fem eller null eller syv, får man jo ta følgene – derimellem ens medmenneskers repressalier, hvis de synes at det strider mot deres interesser, når man gjør op sitt mellemværende med dem efter en slik subjektiv multiplikasjonstabell. Likevel kjenner vel alle, iallfall som en forbigående stemning, lengselen efter et drømmeland, hvor to ganger to er så meget som vi i øieblikket ønsker. Riktignok er drømmelandets frihet nokså illusorisk -faktisk er antallet av drømmetyper og drømmekombinasjoner ikke ubegrenset, og drømmelivet er lovbundet i høiere grad enn folk flest tenker på. Men det en ikke vet har en ikke vondt av. Og så tenker man sig, det måtte da bety herlig frihet, hvis man. kunde flykte inn i en verden hvor mennesket selv bestemmer tingenes vesen og egenskaper. I den virkelighet som vi er født inn i, er allerede tingenes vesen og egenskaper gitt, allting er knyttet sammen av lover. For menneskene som de er, finnes der bare én mulighet til å bli fri – de må finne sin vei gjennom hele dette nett av årsaker og sammenheng. Og forsøket på å finne veien ender bare altfor ofte med at man filtrer sig inn i det og henger sig op i det. I denne verden kan vi bare opnå en eneste art av frihet – den som Vår Herre mener, når Han sier: «Sannheten skal gjøre dere fri!» Men selv efterat man har erkjent denne sannhet og dermed er sloppet fri, så de deterministiske faktorer i livet ikke lenger kan binde en i lenker, får man ikke beholde denne frihet for billigere pris enn ved uavbrutt kamp mot de makter man er undsloppet. Først og fremst mot fristelsen til å se sig tilbake og lengte mot sitt eget gamle, romantiske drømmeland, hvor to og to kan være hvad som helst og man selv bestemmer hvad som skal være sant.

For så vidt er det forståelig nok, når moderne mennesker opbyr all sin opfinnsomhet for å vri sig unda Kirkens autoritet. – Slik ser man det iallfall, når man selv i år og dager har forsøkt å undkomme fra alt som møtte en og krevet å være autoritet. Disse bestrebelse for ikke å la sig binde, og denne kamp mot en Kirke som alltid åpent har erklært at den krevet sin autoritet anerkjent, er forresten ikke noe som er særegent for «moderne» mennesker. Den samme tendens gjorde sig gjeldende med stor kraft allerede i Jerusalem i dagene før påske det året Vår Herre blev korsfestet.

Imidlertid er vel kanskje de færreste konvertitter i stand til å forklare selve konversjonen – hvordan deres motstand mot En som kaller sig Veien, Sannheten og Livet, en motstand diktert av frykt og mistro – er blitt overvunnet. Det skjer ikke uten medvirkning av hin mystiske og overnaturlige kraft som teologene kaller Nåden. Vi kan bare fortelle hvordan det gikk til at vi en dag måtte erkjenne, vår motstand var kanskje illegitim. – Man har fått en grunnmuret mistillit til all autoritet som er av denne verden og ser at likevel lider vår menneskelige natur under et uheldelig begjær efter autoriteter. Vi **vil** ha lærere som kan lære oss noe, vi **vil** ha førere som

kan gi oss forbud og befalinger, vi vil ha noen over oss som vi kan stole på og beundre, helst elske også. Selv i min ungdom trengtes der ikke så skrekkelig stor skarpsindighet for å skjønne det, selv om verdens autoritetshunger ikke enda hadde antatt de patologiske former som den siden har fått. Så dukker spørsmålet op, lengter vi etter autoritet fordi vi virkelig er skapt til å bøye oss for en autoritet som har den eneste legitime rett over oss, autorskapets rett? En Auctor vitae?

«Tenk selv» blev det stadig sagt til barna på den skolen hvor jeg gikk. Men når jeg fulgte opfordringen så godt jeg kunde og det resulterte i at jeg tenkte noe annet enn det som lærerne hadde ment at jeg skulde tenke, så merket jeg snart at de blev ubehagelig overrasket. De kunde likesom ikke skjønne at jeg var uenig med dem, annet enn av opposisjonslyst, uskikkelighet – eller fordi jeg hadde latt mig snakke rundt av folk som var dumme eller uoplyste eller usannferdige, siden de ikke trodde og mente det samme som lærerne. – Skolebestyrerinnen var en av kvinnesakens første forkjempersker her i landet, ånden i skolen utpreget venstrepartiets fra slutten av forrige århundre – «frihet, fremskritt, opplysning» -, Wergeland og Bjørnson dens skytspatroner. Jeg hadde – og har – stor sympati for mange mennesker som sognet til denne åndsretning, for deres idealisme, for deres ønsker om å tjene sitt land eller sitt kjønn eller en klasse eller menneskeheten i det hele. Men jeg hadde opdaget, lenge før jeg blev voksen, at folk som kaller sig selv frisinne eller radikale eller i Rakt med en ny tid er som oftest ufattelig bigotte. Å være bigott betyr jo ikke at man er overbevist om at det man selv tror er riktig og de andres tro er gal, men i å ha for lite menneskelig fantasi og innfølingsevne til å kunne skjønne hvordan noen som er uenig med en selv kan være det i god tro og full ærlighet.

Det var sikkert også en god del bigotteri i konservative kretser den gang. Men i min opvekst var «de konservative» for mig som en fremmed stamme. Og de som jeg senere traff, for eksempel i de årene da jeg var på kontor, tiltalte mig ikke så meget så jeg gjorde noe for å bli ordentlig kjent med dem, Men jeg har det inntrykk at de var oftere makelige sjeler og mindre bigotte.

Den første som gav mig et slags sammenhengende bilde av den tids konservative livsanskuelse var forresten den presten som konfirmerte mig. Det virket intenst frastøtende på mig. jeg fikk det inntrykk at i den menigheten iallfall krevet Gud – i det minste av pikene – foruten husnyttige vesentlig negative dyder. Særlig oprørt blev jeg da han gjennomgikk det sjette bud med oss. Han henvendte sig så godt som bare til pikene fra folkeskolen. Dem advarte han mot å la sig spendere på, mot herrer som vilde «slå an» med dem på friftermiddagene deres – og han fortalte en rystende historie om en ung pike som han hadde vært og besøkt på et sykehus: der lå hun, ødelagt «bare for et eneste kyss' skyld». Jeg tenkte forarget, piken hadde da vel ikke gjort noe syndig – fyren derimot! Og jeg visste godt at i vår kaste bedrev «damene» mange ganger det som var meget mere umoralsk enn en tjenestepikes hopp ut i uløkke – ekteskapsbrudd, jakt på menn som blev regnet for gode partier om de så var både samvittighetsløse i forretninger og syke -. — At jomfruelighet skulde kunne være en positiv verdi, et kraftreservoar, ikke bare en omsettelig verdi på ekteskapsmarkedet, kunde jo ingen vente at en prest fra dette åndsmiljø skulde innskjerpe oss. Der var det enda noe av en ulykke og noe av en latterlighet hvis en kvinne blev «gammel jomfru». Jeg hadde lest hvad Luther skriver om jomfruelighet, og det hadde gjort mig meget anti-lutheransk. Rent for ingenting hadde jeg da ikke gått på Ragna Nielsens skole.

At denne presten selv var i god tro, at han godt kunde vært i stand både til å lide og ofre for sitt utiltalende gudsbegrep tvilte jeg ikke på den gang heller. Og det falt mig ikke inn å ta hans kristendomsversjon for å være mere autentisk kristendom enn noen av alle de andre versjoner jeg alt hadde støtt på. Likevel gjorde konfirmasjonsundervisningen mig klar over at jeg ikke trodde på den religion som jeg i barndommen og opveksten tross alt hadde hatt en forestilling om at jeg stod i et aldri så fjernt og ubestemt forhold til.

Ved protestantismen, sånn som jeg hadde lært den å kjenne, var jo ulykken at nesten hvert menneske jeg traff, som i det hele var religiøst innstillet, hadde sin «personlige overbevisning»

eller sin «selvstendige opfatning» av kristendommen. Den Gud som min religionslærer på skolen hadde lært oss om var ganske anderledes sympatisk enn Uranienborgguden – human, ekte menneskelig. Men ikke mere menneskelig enn den edleste menneskelighet jeg var i stand til å forestille meg. Vis, men ikke vis utover all menneskelig forstand. Som så mange andre unge fra et frisinnnet miljø hadde jeg fått det inntrykk at ens tro er en privatsak, for ikke å si smakssak. Så hadde jeg også min egen tro – men jeg syntes ikke den gang heller at jeg behøvde noen Gud, hvis han bare skulde være der for å si ja til mine egne ideer om rett og urett, hederlighet og uverdighet, mine idealer og fordommer, De var som de måtte være etter min natur og min oppdragelse – det skjønte jeg godt nok til å synes, jeg fikk selv stå inne for dem uten å konstruere meg en Gud som skulde være enig med meg.

En Gud som var «den Absolutte Andre» og likevel en Person som kunde kommunisere med meg – hvis veier ikke var mine veier, hvis vilje ubetinget og distinkt kunde skjernes fra min egen vilje, men som likevel kunde leie meg inn på sine veier og omstemme min vilje til harmoni med sin vilje – det var jeg enda ikke dristig nok til å tøre forestille meg.

De som hadde talt til oss i kristendommens navn hadde jo ikke bare i det navn søkt rettferdiggjørelsen for sine tilvante tenkemåter og idealer. Svært mange av dem hadde opgitt den historiske kristendom som en lære der var blitt uholdbar, selv om de ut av en rent følelsesmessig innstilling ikke kunde gi avkall på en kristelig farvet livsanskuelse. De hadde opgitt troen på Jesus Kristus, Gud og Mann, men de blev ved å dyrke Jesus, tømmermannssønnen, som et idealmenneske og et menneskelig ideal. Dogmer – sannheter, åpenbart fra «den Andre Siden» og formulert i menneskesprog – kunde de ikke tro på, men de trodde på religiøs intuisjon og religiøst geni hos mennesker.

Jeg var absolutt ikke innstillet på noen form for menneskedyrkelse og vilde ikke tro noe på et annet menneskes intuisjon – slett ikke på et menneskes som sa om sig selv: «lær av meg, for jeg er saktmodig og ydmyk av hjertet», enda han førte et sprog mot sine motstandere som mildest talt var arrogant. Hvis den som førte det ikke var noe mer enn et geni. Jeg gikk ut fra som «bevist» (uten å spørre etter bevisene) at den historiske Jesus var et religiøst geni, hvis intuisjon hadde ført menneskehetens gudsbegrep mange etapper frem på utviklingens bane. Den gang gikk vi jo alltid ut fra at utvikling var det samme som forbedring, iallfall når vi ikke tenkte oss spesielt om. Men jeg syntes ikke det kunde interessere meg noe at en ung jøde for nitten hundre år siden hadde gått omkring og forsikret folk om at deres synder var dem forlatte – særlig når han sa om sig selv: «hvem kan overbevise meg om synd». Da kunde han jo ikke av egen erfaring vite hvordan det kjennes å ha gjort noe mot en annen som en vilde gi nærsagt alt for å ha ugjort, eller å ha sviktet sine egne beste forsetter så ille, så en synes en kan aldri tilgi sig selv. **Jeg** visste hvad det var å angre grusomhet mot andre. hemmelig feighet, makelighet hvor makelighet var utilgivelig – for selvfølgelig hadde jeg ikke klart å leve etter min humanistiske privatreligion slik at jeg kunde være fornøiet med meg selv, med mindre jeg vilde forfalle til det som jeg syntes var ynkeligst av alt – sammenligne meg med folk som iallfall tilsynelatende levde etter lettvintere standarder. Jeg visste jo godt at for det første kjente jeg dem ikke så meget innenfra, så jeg kunde dømme riktig om dem. Og så vidt jeg visste hadde de aldri gitt sig ut for å hylde mine moralbegreper heller.

«Si non est Deus, non est bonus». Jeg visste ikke den gang at der var andre som hadde sagt det for lenge siden. Men jeg kunde så meget historie, så jeg visste, den historiske kristendom hadde forkynt en Jesus som kunde forlate alle mennesker alle synder, fordi Han er Gud og Skaper og alt vi synder mot oss selv eller andre er først og fremst synd mot Ham. H a n kan forlate syndene, fordi all makt er gitt Ham i himmelen og på jorden, selv makt til å vende det vonde vi har gjort mot andre til noe godt engang. Det var den Kristus Hellig Olav hadde bekjent for de menn som kom og bød til å tro på kongens fengslende personlighet: «Hvis du vil tro på mig, da skal du tro det som jeg lærer dig; du skal tro at Jesus Kristus har skapt himmelen og jorden og alle menn.»

Likevel var det først Renans Jesu liv og en rekke andre forsøk på å redusere Kristus til en «historisk Jesus» som fikk mig til å begripe hvor utrolig det var at en mann som lignet det minste på noen av disse fantomer skulde ha inspirert sine etterlatte venner til noe sånt som Apostelaktenes eventyr på liv og død.

Ennu var jeg langt fra å tro, Jesus var Gud åpenbaret i menneskeverdenen og Kirken den organisme hvori Han blev ved å gjøre det frelsesverk som Han for nitten hundre år siden hadde fullbragt på korset samtidig med de nye slektledd. Men jeg så klarere det som jeg alt før til en viss grad hadde oppfattet at de nye religionssystemer, som enten bygget på gudløshet eller på menneskelighet plus en slags deisme, var ikke det minste mere «videnskapelig» underbygget enn de gamle religioner. Tvertimot – de bygget i enda høiere grad på hypoteser og var i enda høiere grad smakssak. Mange av de gjengse påstander som jeg kritikkøst hadde latt gå inn av det ene øre, men dessverre ikke ut av det andre, var i virkeligheten løse påstander eller tids- og miljøbestemte spekulasjoner. Jeg vet f. eks. ikke hvor mange ganger jeg hadde hørt at Gud var en menneskelig ønskedrøm, og at troen på et liv etter døden nærmest var diktert av en usømmelig grådighet etter mere liv enn den porsjon som naturen finner det passende å gi hver av oss. Nu så jeg at den første påstand var som en kniv der skjærer begge veier; det var vanskelig å tro om de fleste fritenkere som jeg kjente at de skulde ønske der fantes en Gud som lot dem få spå, men tillot sig å råde – tvertom, de fleste led av teofobi. Jeg visste at det gjorde jeg også – som oftest. Jeg visste at menneskene har trodd på et liv etter døden, men sjelden at det var noen tiltalende livsform, i Hel eller Hades – de har trodd på det som en kjensgjerning de var nødt til å finne sig i. Selv kunde jeg ikke tenke mig noen form for evig liv som ikke måtte være forferdelig i lengden. Alle denne verdens goder får til sist sin charme av det at vi vet, vi får ikke lov til å nyte dem så lenge. Årstidenes mirakler går oss gjennom marg og ben, fordi vi vet, før eller senere kommer en vår som vi ikke oplever, ett år faller den første sne på en jordhaug som vi ligger under. Selv de mennesker som vi holder mest av – kunde vi orke å holde av dem så meget, hvis ikke vi visste, til slutt skiller døden oss fra dem? Hvis ikke livet alt har gjort det.

Det var den gamle historien – jeg hadde avvist alle andres troer og vantroer fordi de var grinende fulle av deres idiosynkrasier. Men jeg innså at mine meninger var også for en stor del bestemt av mine idiosynkrasier. Naturligvis kunde jeg bli ved å tro på «min egen kraft og styrke», vel vitende om at det var ikke **meget** å tro på. Men de som i gamle dager hadde klart sig med så knapp en tro, hadde nu heller ikke gitt den ut for å være annet enn et håndvåpen, hvormed de kunde hugge sig gjennom et kort liv – de hadde iallfall ikke sentimentalisert den. Og de hadde ikke gitt sig ut for å tro på noe brorskap, hverken i spill eller kjærlighet eller kamp.

Men jeg kunde ikke bli kvitt følelsen av at den som isolerer sig slik er en forræder – enda jeg selv ikke kunde si hverken hvad forræderiet bestod i eller hvad jeg var forræder mot. Jeg trodde på et brorskap mellom menneskene, skjønt jeg umulig kunde bille mig inn at jeg trodde på menneskenes perfektibilitet – jeg trodde hare på menneskenes dumhet og intelligens, på menneskelig godhet og ondskap og mot og feighet, og på hvert enkelt menneskes ustabile natur. Jeg stolte mere på noen få enn på de fleste jeg hadde møtt. Og likevel følte jeg at, hvis det var sant som hun hadde sagt, den frelsessoldaten som hadde vært pike hos oss i min barndom, at Gud elsker syndere, «jo større synder et menneske er, jo mere elsker Han det» – så måtte Han elske disse menneskelig sett fullkomneste mennesker høiest: de stod i det minste alltid i fare for å synde i sitt sinn og i sine tanker på en verre måte enn almindelige skikkelige snytere og horer kunde drømme om.

At alle menneskelige evner og gaver som gjør den enkelte skicket til å være lærer og fører og foregangsman i verden må gjøre ham til en bevisst eller ubevisst forbryter mot sine tilhengere, med mindre han selv vet sig bundet i et personlig ansvarsforhold til noen som står over alle mennesker og holder menneskeheten likesom i en «hånd» – det forklarte kristendommen på en måte som iallfall hadde konsistens, sannsynlighet og rimelighet fremfor alle andre forsøk på en

livsanskuelse. Menneskehetens solidaritet bestod i at vi alle er medarvinger i et fallittbo – etter syndefallets konkurs; et felles tap av vår evne til å komme utover sviktepunktet i våre dyder og vår innsikt gjør det umulig for noe menneske å lede sine medmennesker annet enn på villstrå. Bare en overnaturlig intervensjon kan frelse oss fra oss selv. Den kristne kirke lærte at Jesus var selve denne intervensjon – Gud som ved å la sig føde av en kvinne hadde gjort sig solidarisk med vår natur, og ved å la sig drepe for våre synders skyld hadde banet oss vei til et evig liv – ikke den tilværelse i Hel eller Hades som menneskene alltid har sett frem til med motvillig frykt, men et liv i og med Gud, den evige salighet som vi ikke er i stand til å forestille oss hva er. Men allerede i levende live her på jorden kan vi erfare så meget om kontakten med det guddommelige, så vi vet, livet kan være lykke, selv om vi skal leve uten ende, når vi uavlatelig kan fornye vår livskraft av den kraft som alt i verden er en utstrømning av.

Omsider var jeg kommet så langt så jeg innså, jeg trodde ganske visst ikke på Gud. Men jeg trodde enda mindre på min egen vantro. Beviser som tvinger oss, mot vor **vilje**, til å akseptere kristendommen, som man aksepterer f. eks. et demonstrert avstammingsforhold i botanikken (selv om også her de «videnskapelig beviste» fakta ikke er nær så mange som ens lærere på skolen trodde), kunde der ikke godt bli tale om. Hvordan kunde Kristus ellers si at «den som tror og blir døpt, skal bli salig, men den som ikke tror, skal bli fordømt.» Det forutsetter naturligvis ikke at ikke et menneske skal bruke sin dømmekraft. Men at det i siste instans er med sin vilje man velger, enten man vil isolere sig i sitt jeg og egotismens helvede, eller man vil gi sig Gud i vold og bli utfridd av jeg-dyrkelsens hemninger, til evige muligheter.

Jeg hadde ikke annet å gjøre enn gå til en prest og be om å bli undervist i alt hvad den katolske kirke egentlig lærer. At den katolske kirke var identisk med den kirke som Kristus hadde stiftet, hadde jeg i og for sig aldri tvilt på – for mig var spørsmålet om den katolske kirkes autoritet utelukkende et spørsmål om Kristi autoritet. jeg hadde aldri opfattet reformasjonens historie som annet enn historien om et opprør mot kristendommen, selv om det var et opprør av troende kristne som – subjektivt fromt – håpet at den sanne kristendom var noe som stemte bedre med deres subjektive kristendomsideal enn den faktiske, slik dens fremtoningspreg ofte måtte bli i en verden hvor det hellige farer ille i uhellige menneskehender.

De sedvanlige innvendinger mot katolicismen som jeg hadde hørt, hadde aldri gjort større inntrykk på mig – skjønt jeg hadde fått en slags ubestemt forestilling om at noe var der vel i de fordømmer mot Kirken som var så vidt utbredte. Det er der også – der er især to gode grunner. Den ene er vår ulyst til å opgi våre yndlings-fantasier, som vi er redde for at en lærende kirke skal ta fra oss. Den annen er forargelsen som dårlige katolikker til enhver tid har avstedkommet. Det siste er den mørke baksiden av det lysende dogme om de helliges samfund.

Det burde være lettere for folk i våre dager, synes jeg, å skjønne hvad som menes med at helgenenes fortjenester er en rikdom som hele Kirken nyter godt av. For nettop i vår tid erfarer ikke bare katolikker, men kristne av alle sekter og avskygninger, at hele kristenheten må bøte for det som hver enkelt av oss uhellige kristne er blitt Gud og vår neste skyldig. Ingen menneskelig solidaritet er så absolutt som solidariteten mellom de levende celler i Kristi mystiske legeme.

I og for sig svarer jo den kultus av helgenene som Kirken helt fra først av har fostret til et krav som ser ut til å være uutryddelig i vår natur. Vi **vil** drive heltedyrkelse. I mangel av bedre har vi heltedyrket fyrstikkonger og gangstere, sportsmenn og kunstnere, filmstjerner og diktatorer. Noen må vi sette opp på piedestaler for å beundre noe av vårt eget i dem. I helgenene er Guds hensikt med oss realisert, da Han, for å bruke Offertoriets ord, «underfullt skapte menneskenaturen og enda mere underfullt fornyet den». Bare overfor helgenene kan vi finne utløsning for vår trang til heltedyrkelse, uten på kjøpet å måtte dyrke noe av vår egen natur, som det er feigt eller fornedrende å dyrke.

Og Maria-dyrkelsen? Jeg har alltid syntes at det falt av sig selv: hvis noen tror at Gud har frelst oss ved å ta på sig vårt kjøtt og blod, så må de omfatte henne i hvis morsliv Han bygget sin menneskekropp med følelser som ikke ligner menneskers følelser for noe annet menneske – en særegen dyp ærefrykt, ømhet, medfølelse med hennes jordelivs ufattelige vanskeligheter, med glede med hennes ubegripelige plass i Guds rike – for er det sant at Marias sønn er både sann Gud og sant menneske, så er sønnen sønn og moren mor i all evighet, enda Han er skaperen og hun Hans skapning. At ordet «dyrkelse» betyr to forskjellige ting når vi taler om å dyrke vår skaper og om å dyrke den kvinne som Han satte på sin skapte jord som en blomst – det er der vel ingen katolikk som ikke fullt ut er sig bevisst.

Samvittighetstvang og samvittighetsfrihet? Men de som priste samvittighetsfriheten høiest, var svært ofte nettop folk som jeg syntes kunde hatt svært godt av at noen med fast hånd ledet deres samvittighet. Når de f. eks. tok sig friheter med sin nestes gode navn og rykte som min samvittighet, selv i min mest hedenske tid, aldri vilde ha tillatt mig. Og så visste jeg enda ikke om det var min samvittighet alene eller om det var min samvittighet som mine foreldre hadde opdraget den: de sa bestandig at det ene menneske vet så lite om det annet, så det eneste man kan si med visshet, når noen forteller en historie om andre, er at sånn forholder det sig iallfall ikke; folk som fester lit til sladder, må alltid være litt åndssvake, og når de sprer sladder videre, er det hare en form for den skittenferdighet som åndssvake så ofte lider av. Men jeg har aldri våget å påstå de handlet mot bedre vitende eller mot sin samvittighet. – I det hele – hvad har ikke mennesker gjort mot mennesker? Og har jeg rett til å insinuere, de gjorde det bestandig fordi de handlet mot sin samvittighet? Men når jeg har så liten tillit til at andre menneskers samvittighet kan snakke rent bestandig, skal jeg da formaste mig til å tro, min samvittighet trenger ikke veiledning utenfra?

Fordi jeg tror at Jesus Kristus er Gud som har skapt oss, tror jeg at Han har bygget sin Kirke slik som menneskene trenger den. Hvad Gud har gitt mig, gjennom sin Kirke, er vanskeligere å uttrykke i ord. Han har selv sagt at Han gir oss sin fred, men den er ikke som den fred verden gir – den er av en annen art. Den kan kanskje lignedes med den fred som råder i havet, på de store dyp. Uvær og godvær på overflaten influerer den ikke, og ikke det at rare dyr lever og eter op hverandre i dypet. Det er den praktiske erfaring om at Guds rike er inneni oss – skjønt kringsatt av ens eget urolige selv, som er halvtan virkelig, halvtan illusjon -, men vi erfarer at Gud på en overnaturlig måte uavlatelig er i oss og oprettholder sitt rike i oss mot våre egne angrep på det.

Sigrid Undset

Lars Eskeland

Kvifor eg vart katolikk – og kvifor eg alltid må vera det.

Noko av det som undra meg alt i barndomen, var dei ugodslege domane eg hørde um den katolske kyrkja. Lenge fyrr eg kjende det minste til skilnaden millom den katolske og den lutherske kristendomen gjorde det meg vondt å høyra at gode menn hata og avdømde den trui som fedrane våre i over eit halvt tusen år levde og døydde i. For eg var reint ung, berre barnet, då eg tok til å tenkja på dei tider som var farne, og kjenna ei stolt gleda over fedralandet i den tidi dei store kongarte rådde og Noreg var det største havvelde i verdi og hadde flotar av dei venaste skip som har vore på sjøen. Eg såg utover ei eldgamal skipsleid kvar dag.

Når Olavane kristna landet, kom dei då med ein kristendom som var rangsnudd for di Kristus var burtkomen og fagnadbodet hans gløymt? Var det sant at urimelege menneskepåfynster og trolldomskunstar skamfor sanningi, som ugraset kjøver komet?

Eg gløymer aldri ein dag i eit av dei fyrste-sskuleåri mine. Læraren la ut um kor lukkelege vi var som hadde fått den lutherske læra og korne oss ut or den katolske kyrkja. Det var å koma frå myrker til ljós. Og då han hadde lagt ut soleis ei stund, spurde han: «Tror de at en katolikk kan blive salig?» Det var lett å høyra kva svaret skulde vera, og rundt storebordet svara dei nei i kor. Eg greidde ikkje dtt. Eg visste lite kva eg gjorde, men det tok til å strøyma inni meg, og so svara eg: «Ja, eg trur det.» Læraren stussa og såg på meg ei heil stund. So sa han: «Ja det er vel ikke umuligt. Men det må være meget vanskelig.»

Det er surne harndomsminne som aldri kverv or hugen. Og soleis er det med denne hendingi. Eg var ikring 10 år då. Alltid når dette sveiv for meg sidan, gjekk det ei sælking gjenom hugen. Eg var glad for eg svara som eg gjorde. Men korleis det hadde seg at eg braut igjenom eit sammælt nei frå heile flokken til eit ja, det veit eg ikkje. Eg veit berre det var eit svar frå hjarta. Og etter di eg mintest det ofte og alltid sa dette ja uppatt, so trur eg det hjelpte meg til å halda alt hat og all uvilje imot den katolske kyrkja langt burte frå meg.

Denne uviljen møtte meg i all den skuleupplæringi eg fekk sidan òg, både i barndom og ungdom, men aldri frå folket i heimegrendene eller i andre bygder. Det var som bøndene ikkje kunde verta fengde av denne illhugen og uviljen sameleis som storfjølden av embetsmenn og skulefolk. Og sameleis syntest eg det var då riksstyre og storting dreiv meg ifrå arbeidet mitt for di eg hadde vorte katolikk. Frå alle kantar av landet var det som logar av harme slo imot meg. Men det var å kalla uråd å sjå at bøndene var med i denne harmen. Tvert imot. Eg fekk dei sterkaste vitnemål um at dei ikkje det var. Det var reint utrueleg kor stor ein godhug eg kjende tvert igjenom all mothugen og vondskapen. Eg undra meg storleg over dette og har ofte tenkt på det sidan. Og eg trur no at eg skynar noko av det. Reformasjonen hadde ikkje det aller ringaste tak i folket vårt då den katolske kyrkja vart gjord heimlaus i landet og sunderbroti i det ytre. Den katolske kristendomen hadde fest seg so sterkt i hjarta og skapt hugen so um, at folket vart verande katolsk i heile sin tankegang hundradår etter hundradår, ja like til no i denne mannsalderen. Soleis var det i den landsluten der eg er best kjend i minsto, og tvillaust i største parten av landet elles. Folk fekk seg aldri til å tru at gode gjerningar var verdlause, dei fekk seg aldri til å tru at viljen vår var heilt ut bunden i det vonde, dei fekk seg aldri til å meina at trui var det einaste Gud kravde av oss («troen alene»). Og um både dåp og nattverd trudde og tenkte dei heilt ut katolsk. Dei trudde fullt og fast at det var Jesu likam og blod dei fekk i nattverden, so vanskeleg dette ofte var, når ikkje ein gong all vinen vart signa, men t. d. mykje av han vart boren inn frå sakristiet midt under høgtidi og vart utskift utan vigsling. Det hende då likevel at sume stussa over slikt og tala um det.

Likeins hadde dei mange katolske kyrkjeskikker på bygdene. Men no i denne mannsalderen er desse kyrkjeskikkene burtfalne, og trui på nattverden har brigda seg um frå katolsk til calvinsk. Som ventande er kjem det då meir og meir av bruk å «gå til alters», som dei sa i min barndom.

Det er soleis i den siste mannsalderen at bøndene har vorte protestantiske i tru og tanke der eg er best kjend i landet. Men no må ein nok segja at reformasjonen i hovudsaki er fullført.

Men då vert det rimeleg at det hatet som Luther og dei verdslege styremaktene vekte, mot den katolske kyrkja aldri har fengt og fest seg i bygdene våre. Skal ein forstå noko so merkeleg, so må ein leva seg igjenom saga vår frå folket vart kristna til no.

Det er skulen som har skapt fordome mot katolisismen, og held deim ved lag, fyrst og fremst presteskulane.

Og fritenkarskapen og den religiøse likesæla som har breidd seg so i siste mannsalderen har auka mothugen imot den kyrkja som ikkje i minste måte går på akkord og gjev etter for skiftande tidarkrav til religionen. Ein religion som mennesket formar ut av seg sjølv, har ikkje noko med kristendom å gjera, og Kristi kyrkja må visa alle slike akkordfreistnader frå seg. Her gjeld det fullt ut at «akkordens ånd er Satan», som Ibsen segjer i Brand.

Difor kjem det til å synast som den katolske kyrkja er hard og utolsam, intolerant. Det er på ei vis sant. Det finst ikkje i verdi noko so fast og ubøyggeleg som den katolske kyrkja. Ho rettar seg ikkje etter tidene og straumdragi i åndslivet. Ho er lik eit fjell som rekk upp i ljuset igjennom alle skylag og ver drag. So må det vera, so sant ho er det ho gjev seg ut for, Kristi talsmann i verdi og hans mystiske likam, so hans eige blod og hans eige liv strøymer igjennom henne.

Eg kom til å sjå at soleis måtte Kyrkja vera, so sant ho ikkje vilde svika sin herre og gjera seg sjølv til inkjes. Å halda fast på kristendomen og å verta katolikk vart då for meg eitt og det same. Var Kristus Gud og eitt med Faderen, so måtte han vera det frå æva til æva, og kyrkja hans måtte forkynna han sjølv heilt og fullt og gjera det han vilde ho skulde gjera.

Då dette daga seg for meg. tok eg til å lesa kyrkjefedrane og nyare teologiske verk. Hjø kyrkjefedrane farin eg ei lysande stadfesting på det som eg syntest sjå. Heile den lutherske teologien datt ifrå einannan og løyste seg upp for meg, aller mest det som Luther sjølv hadde skrive. Han braut sunder den veldige bygning han sjølv var oppvaksen i, og vann ikkje byggja upp noko som kunde stå i alle tider, for di han bygde so mykje etter eige tykke, utanfor den kyrkja som stod ifrå fyrst av, i Guds kraft. Kor store lyte hennar eigne born hadde og synte fram høgt uppe og lågt nede, stod ho, so det nett i dårlege tider var meir tydeleg enn elles at det var Guds kraft som heldt henne uppe i evig uppattnying, i evig ungdom. Helheimsportane kunde ikkje vinna over henne.

Då eg so tok til å lesa den store dogmatikken av Krogh-Tonning, so møtte eg den store klåren som stadfeste meg i det eg hadde levt meg fram til. For det var ikkje so mykje tanken som i over 20 år hadde ført meg stig for stig fram til den katolske kyrkia som det var sjølv livskravet i meg. Eg var framdriven av indre makter på ein måte som eg ikkje heilt ut kunde skyna.

Men di meir eg granska, di klårare såg eg at einast den katolske kyrkja hadde alt det som eg syntest Kristi kyrkja måtte ha etter dei livskrav som verkte og brann inni meg, sterkare og sterkare for kvar tid som leid.

Eg såg at ho måtte vera katolsk og vita at ho er det, etter di ho heiter soleis frå dei fyrste tidene. Eit menneskenamn på Kyrkja er då eit dødsmerke. Eg skyna at ho måtte ha ein absolutt autoritet og vita at ho har det, etter di ho er skipa av Kristus og er eitt med han; eg skyna at ho måtte ha uvikelege fullmakter frå Herren sjølv, eins for alle tider og folk og tungemål; eg skyna at ho måtte ha eit levande centrum og ein formann her på jordi, og at Herren hadde valt apostelen Peter til å vera det, so som alle må sjå det av Matt. 16, 18, 19 og Johs. 21, 15-17. Eg skyna at det var viktig å ha eit einingscentrum og ein formann i fyrstningi, men tusen gonger viktigare sidan, alt etter som Kyrkja voks og tøygde seg ut over jordi. Og etter di Herren lova at han vilde vera med læresveinane sine alle dagar radt til heimsens ende, so måtte han og vera med Peter, han som skulde vakta og føda sauene og lambi.

Og det er ikkje ei einaste av dei protestantiske kyrkjone som eig noko av dette eg no har nemnt eller trur at dei eig det. Det er ikkje ei einaste av deim som trur um seg sjølv at ho har nokor avgjerslemakt med guddomleg autoritet. Men korleis kann ho då tru at ho er Jesu Kristi sanne kyrkja, som han har gjort til eitt med seg sjølv til sin eigen likam?

Kristi kyrkja er berar av sanningi og kann aldri falla for lygni, aldri verta overvunni av helheimsmaktene. Matt. 16,18; Tim. 1, 3, 16.

Men ho er skrøpeleg på mange måtar elles, for di ho har ei menneskeleg sida, etter di det er menneske Gud byggjer henne opp av. Kristi sanne kyrkja er soleis både guddomleg og menneskeleg. Difor kan veikskapen vera so stor og såri so mange. Men difor er majesteteten so veldig og herlegdomen so endelaus. Ho rekk frå jordi inn i himmelen.

Då eg syntest eg laut gå ut or statskyrkja og verta katolikk, var det surne som spurde, serleg dei av venene mine som var lutherske prestar: Kvifor kann du ikkje verta ståande i statskyrkja um du trur og tenkjer som ein katolikk? Statskyrkja krev ikkje eins tru av alle. Dette var vel meint, og på ei vis rett nok. Dersom det berre hadde vore spursmål um tru og tanke, so hadde eg kunna vorte ståande i statskyrkja og sloppe alt det såre og tunge som eg måtte ottast vilde koma med eit kyrkjeskifte. «Ver katolikk so mykje du vil, men gå berre*ikkje ut or den lutherske kyrkja,» sa ein prest til meg. Eg kann tenkja at mange synest det same den dag i dag.

Men eg har alt nemnt at det fyrst og fremst var eit livskrav som førde meg inn i den katolske kyrkja. Det var ein trong til å få all den hjelp til kristeleg livsframgang som til var.

Særleg må eg nemna eitt av desse indre kravi som vakna med stigande styrke alt som åri leid, og det var trongen til skriftemål og absolusjon.

Denne trongen vart etter kvart so uvinneleg at eg kjende meg tvinga til å søkja herbyrge i den katolske kyrkja. I fullaste meining kjende eg det som sagt er:

«Jeg må, jeg må, så byder mig en stemme i sjelens dyb. Og jeg må følge den!»

Der absolusjonen og skriftemålet var med Kristi fullmakt, der måtte eg vera. Det fanst ikkje val. Eg måtte gjera meg blind for alle hindringar og dauv for alle tilrop og gå, til den livskjelda som eg måtte drikka av til ny livskveik og æveleg helsa.

So djupt og so høgt låg dette livskravet under og over all tenkjing og all filosofering og alle tankesystem.

Ei stund drøymde eg store draumar um at den lutherske kyrkja kunde få att dei fullmakter ho hadde mist då ho kom utanfor den livsstraumen frå Herren som heiter den apostoliske succesjonen – den sakramentale prestevigsla med alle fullmakter frå Herren.

På eit stort prestemøte på Voss Folkehøgskule sa eg at den lutherske kyrkja måtte gå i grus til slutt, dersom ho ikkje fekk skriftemålet og absolusjonen att. Biskop Hognestad svara at ho hadde både skriftemål og absolusjon. Men professor Taranger var samd med meg og sa nei. Han trøysta seg med – liksom eg då – at det ho hadde mist kunde ho få att. Men di meir dette arbeidde inni meg, di vissare vart eg um at ho aldri kunde få att det ho hadde sagt frå seg.

So, vart eg katolikk, og kann ikkje vera noko anna. Det var ein stor nåde, høgst ufortent.

Men når eg nemner dette, vil eg gjerne leggja til: Eg visste og veit at ein protestant kann vera mykje betre kristen enn eg er. Likevel synest eg det er usegjeleg sårt at kristne i ovstore mengder må sakna den underfulle hjelp og styrkjing som den katolske kyrkia, Kristi sanne Kyrkja, einast kann gjeva.

Dei som kjem til å sjå og kjenna det so som eg, dei har berre ein veg å gå. I småting kann ein lyda andre menneske, endå det kann bera imot eins eigen vilje. Men i dei største – ting må ein lyda Gud. Det er einaste vegen til frigjering.

Lars Eskeland